

MOZAMBİK ÜLKE PROFİLİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. GENEL BİLGİLER.....	2
2. GENEL EKONOMİK DURUM	4
3. DIŞ TİCARET	7
4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR	12
5. TÜRKİYE ile TİCARET	13
EKLER:	16

1. GENEL BİLGİLER

Başlıca Sosyal Göstergeler

Resmi Adı	Mozambik Cumhuriyeti
Devlet Şekli	Cumhuriyet (Başkanlık sistemi)
Nüfus	34,9 milyon (2024 IMF tahmini)
Yüzölçümü	799.380 km ²
Sınır Ülkeler	Malavi 1498 km, Güney Afrika 496 km, Svaziland 108 km, Tanzania 840 km, Zambia 439 km, Zimbabwe 1402 km
Arazi Kullanımı	Tarım arazisi %56,3,Orman %43,7,
Dil	Portekizce (resmi dil), 3 ana Afrika dil grubu: Makua-Lomwe, Tsonga ve Sena-Nyanja
Din	Katolik (27,2) – Müslüman (18,9) –Pentakostal (15,3)– Siyonist Hristiyan (15,6)– Dinsiz (13,9)–Diğer (8,9)
Etnik Yapı	Siyah Afrikalı 99% (Makhuwa, Tsonga, Lomwe, Sena), Avrupalı ve diğer %1
Para Birimi	Mozambik Meticali (MTN)
Başkent	Maputo (1,1 Milyon)
Başlıca Şehirler	Maputo (Başkent), Matola, Nampula, Beira, Chimoio, Nacala, Quelimane, Tete, Lichinga
Uluslararası Telefon Kodu	+258

Kaynak: Economist Intelligence Unit, Country Report, CIA Fact Book, IMF

30 milyonun üzerindeki nüfusu ile Mozambik Afrika kıtasının güneydoğusunda yer alan fakir bir ülke olmakla birlikte, zengin doğal kaynaklara sahip bulunmaktadır. Bu kaynakların etkisiyle Mozambik'in orta vadede yüksek büyüme oranlarını yakalayacağı ve uzun vadede de Afrika'da önemli bir ekonomik güce sahip olacağı öngörülmektedir.

Coğrafi Konum

Afrika kıtasının güneydoğusunda yer alan Mozambik kuzeyde Tanzania, Malavi ve Zambiya ile, batıda Zimbabwe ile, güneybatıda Güney Afrika Cumhuriyeti ve Svaziland ile komşudur. Doğu ve güneydoğusunda Hint okyanusu bulunmaktadır. 799.380 km²'lik yüz ölçüme sahip olan ülkenin başkenti Maputo'dur. Ülkede genel olarak tropikal iklim hâkimdir.

Siyasi ve İdari Yapı

Mozambik, Portekizlilere karşı 1964 yılında başlayan ve 1975 yılında sona eren zorlu bir savaştan sonra bağımsızlığını kazanmıştır. Bağımsızlığın ardından FRELIMO (Mozambik Özgürlük Cephesi) ile RENAMO (Mozambik Ulusal Direnişi) arasında 1992 yılında sona eren şiddetli bir iç savaş dönemi yaşamıştır.

Mozambik'te, 1990 yılında yeni anayasa ile çok partili bir demokratik sistem kabul edilmiş, ülkenin, Mozambik Halk Cumhuriyeti olan resmi adı, Mozambik Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir.

Mozambik idari yapısı itibariyle, Cabo Delgado, Gaza, Inhambane, Manica, Maputo, Nampula, Niassa, Sofala, Tete, Zambezia olmak üzere 10 vilayete ayrılmıştır.

Ülkenin yönetim şekli Başkanlık sistemidir. Başbakan ve Bakanlar Kurulu Devlet Başkanı tarafından atanmaktadır.

Ülkede Parlamento ve Başkanlık seçimleri beş yılda bir düzenlenmektedir. Anayasa uyarınca Devlet Başkanları en fazla iki dönem görev yapabilmektedir. Cumhuriyet Meclisi olarak adlandırılan yasama organı beş yılda bir halk tarafından seçilen 250 milletvekilinden oluşmaktadır.

Nüfus ve İstihdam

Mozambik 2021 yılı tahminlerine göre 32,8 milyonluk nüfusu ile dünyanın en fazla nüfusa sahip olan ellinci ülkesi, Afrika kıtasının ise on ikinci ülkesidir. Ülke nüfusunun üçte ikisi kırsal kesimde yaşamakta ve geçimini tarımdan sağlamakta, üçte biri ise kentsel alanlarda yaşamaktadır. İşgücünün %74,4'ü tarım sektöründe, %3,9'u sanayi sektöründe, %21,7'si ise hizmetler sektöründe istihdam edilmektedir. Ülkede işsizlik oranının ise son yıllarda %25 civarında olduğu belirtilmektedir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Mozambik doğal kaynaklar açısından zengin bir ülkedir. Başlıca doğal kaynaklar kömür, doğalgaz ve mineral kumdur. Mozambik'te yeni kömür madenciliği projelerinin geliştirilmesi ve doğalgaz üretiminin genişleyecek olması doğal kaynak sektöründe hızlı bir yükselişin yaşanacağına işaret etmektedir. Dünya Bankası'na göre önümüzdeki yıllarda, Mozambik'teki yeni gaz ve kömür projeleri ülkeye önemli miktarlarda yatırım, çekecektir. Altyapı alanında da önemli harcamalar yapılacaktır.

Mozambik, Tete yakınlarında dünyanın işletilmeyen en büyük kömür alanı olabileceği tahmin edilen kömür yataklarına sahiptir. Ayrıca, Songo'da bulunan Afrika'nın en güçlü hidroelektrik santrali ile Mozambik önemli hidroelektrik potansiyeline sahip bulunmaktadır. Aynı zamanda Mozambik önemli miktarda doğalgaz rezervine sahiptir. Ülkede keşfedilmiş doğalgaz miktarı 2,8 trilyon metreküp olup, bu miktarla Mozambik dünyada 14. sırada yer almaktadır.

2. GENEL EKONOMİK DURUM

Temel Ekonomik Göstergeler

	2022	2023	2024*	2025*	2026*	2027*	2028*	2029*
GSYİH (Cari Fiyatlar - milyar \$)	18,41	21,35	22,98	25,21	26,67	30,84	35,21	38,92
GSYİH Büyüme (Sabit Fiyatlar -%)	4,4	6	5	5	4	13,1	12,1	8,5
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari Fiyatlar - \$)	558	630	659	703	724	815	906	976
Tüketici Fiyat Enflasyonu (ort, %)	9,8	6,1	4,4	5,5	5,1	5,5	5,5	5,5
Cari İşlemler Dengesinin GSYİH'ya Oranı (%)	-34,7	-11	-38,7	-42,9	-44,2	-30,2	-19,6	-9,2
Nüfus (milyon)	32,97	33,9	34,86	35,84	36,83	37,83	38,85	39,88
Devletin Genel Toplam Borçlanmasının GSYİH'ya Oranı (%)	99,3	91,9	96,9	94,7	91,4	76,8	61,6	42,4

(*) Tahmini Veriler

Kaynak: IMF

Mozambik, Afrika kıtasının 25. büyük ekonomisi olup, son yıllarda Sahraaltı Afrika'da en hızlı büyüme gösteren petrol-dışı ekonomidir. 2009 yılında büyüme hızı yavaşlamış olmakla birlikte, 2010, 2011 ve 2012 yıllarında tekrar hızlanmıştır. Gelişmekte olan Mozambik ekonomisi 2021 yılındaki % 2,3'lük büyümenin ardından 2022 yılında %4,4, 2023 yılında ise %6'lık bir büyüme göstermiş olup, 2024 yılında ise %5 oranında büyüme göstereceği tahmin edilmektedir. Ülkede halen pek çok kişi (%40'ın üzerinde) yoksulluk sınırının altında hayatını sürdürmektedir. Bununla beraber, özellikle son dönemlerde bulunan doğal gaz rezervleri ile birlikte ülkenin büyümeye devam edeceği öngörülmekte olup, orta ve uzun vadede ülkenin büyük atılımlar göstereceği tahmin edilmektedir.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Mozambik ekonomisinin son yıllarda önemli büyüme gösterdiği, önümüzdeki yıllarda da doğal kaynak sektörünün hızlı yükselişiyle birlikte yüksek oranlarda büyüyeceği tahmin edilmektedir.

2010 yılından önce çift hanelerde seyreden enflasyon daha sonraki yıllarda tek hanelere inmiş olmasına rağmen, 2016 yılında %20, 2017 yılında ise %15 civarında gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Enflasyon 2018 yılından itibaren tekrar tek haneye dönmüş olup, 2022 yılında % 9,8, 2023 yılında ise % 6,1 olarak gerçekleşmiştir. Enflasyonun 2024 yılında %4,4 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

Kamu yatırımları ve sosyal kalkınma planları gerçekleştirilmek üzere 2013 yılından itibaren gevşek bir mali tutum benimsenmiş olup, altyapı yatırımlarının hız kazanması ile birlikte bütçe açığı oldukça yüksek oranlarda gerçekleşmiş, bütçe açıklarının önümüzdeki birkaç yıl içerisinde de devam etmesi beklenmektedir.

SEKTÖRLER

Tarım, Hayvancılık ve Balıkçılık

Mozambik’de ülke nüfusunun çoğu kırsal kesimde yaşamakta ve geçimini tarım ile sağlamaktadır. Bununla birlikte ülkenin tarım potansiyeli kullanılanın çok üzerindedir. Mozambik’in yüzölçümünün %45’i tarım için uygun olmakla birlikte sadece %16’sı (36 milyon hektar) ekilidir ve sadece %3’ünde sulu tarım yapılmaktadır. Çiftçilerin sadece %4-5’i gübre kullanmaktadır.

Tarım ülke GSYİH’sının %22,3’ünü oluşturmakta ve işgücünün %74,4’ü tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Özellikle ülkenin verimli kuzey bölgelerinde tarım potansiyeli yüksektir, ancak, arazi kullanım hakkı problemi bu potansiyeli kısıtlamaktadır. Önemli tarımsal ürünler pamuk, şeker kamışı , manyok ve tapyoka, mısır, hindistancevizi, kaju, çay, tropik meyveler, patates, ayçiçeği ve tütündür. Ülkede sığır ve kümes hayvanları yetiştiriciliği de hayvancılık açısından önemli bir yere sahiptir. Mozambik su ürünlerinde de iyi bir potansiyele sahip olup, özellikle kabuklu deniz hayvanları tütün ve tropik meyvelerden sonra en fazla ihracatı gerçekleştirilen tarım/gıda ürünüdür.

Sanayi

Mozambik, sanayisi yeterince gelişmemiş bir ülke olup en büyük üretim tesisi Mozal alüminyum tesisleridir. Ülkedeki en büyük yabancı yatırımı olan Mozal alüminyum tesislerinin genişlemesinin etkisiyle imalat sektörü büyümektedir. Ülkede kurulu belli başlı sanayiler alüminyum, petrokimya, kimya, tekstil, çimento, cam, asbest, tütün, gıda ve içecek sanayileridir. 2017 yılında ülke ihracatının %32’sini oluşturan kömür ihracatından sonra ham ve işlenmiş alüminyum ürünleri %23,3’lük bir paya sahiptir.

Ülke ihracatının yıllar itibariyle değişmekle beraber %10’undan fazlasını alüminyum çubuk ve profiller oluşturmaktadır. Önümüzdeki dönemlerde Mozal alüminyum tesislerinin daha da genişletilmesi planlanmaktadır.

Sanayi sektörü ülke GSYİH’sının % 23’ünü oluşturmakta ve işgücünün % 3,9’u sanayi sektöründe istihdam edilmektedir.

Madencilik

Mozambik zengin doğal kaynaklara sahip bulunmaktadır. Bunların başlıcaları kömür, alüminyum ve doğalgazdır. Kömür madenciliği projeleri geliştirilmesi ve doğalgaz üretiminin artacak olması ülkedeki doğal kaynak sektörünün hızla yükselmesini sağlayacaktır.

Mozambik, Tete yakınlarında önemli kömür yataklarına sahiptir. Ayrıca, son zamanlarda keşfedilen doğalgaz rezervleriyle de önemli bir doğalgaz üretim gücüne sahip olmuştur.

Mozambik’te yeni kömür madenciliği projelerinin geliştirilmesi ve doğalgaz üretiminin genişleyecek olması doğal kaynak sektöründe hızlı bir yükselişin yaşanacağına işaret etmektedir. Dünya Bankası’na göre önümüzdeki yıllarda, Mozambik’teki yeni gaz ve kömür projeleri ülkeye önemli miktarlarda yatırım, çekecektir.

Enerji

Afrika'nın en güçlü hidroelektrik santraline sahip olan Mozambik'in yıllık enerji üretimi 20 milyar kWh' civarındadır. Tüketimi ise 14 milyar kWh civarındadır. Elektrik enerjisi üretiminin yaklaşık %86'sı hidroelektrik, %14'ü de fosil yakıtlardan elde edilmektedir.

Mozambik'in Nacala limanı ile Malavi arasında petrol boru hattı inşası başlamıştır. Zambiya'yı da içeren projenin yaklaşık 1 milyar dolara mal olması ve söz konusu ülkeler arasındaki taşımacılık maliyetlerini önemli ölçüde azaltması beklenmektedir.

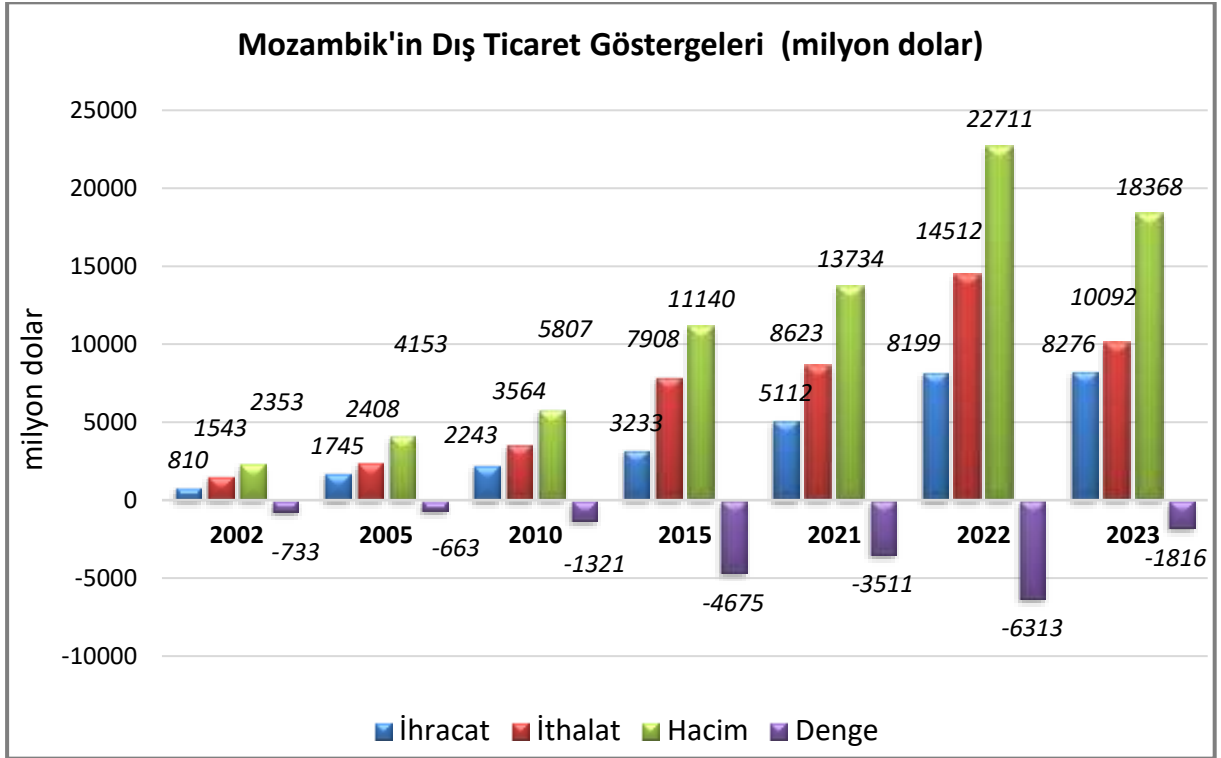
Turizm

Turizm sektörü henüz yeterince gelişmemekle birlikte yüksek bir potansiyele sahiptir. Özellikle son on yılda ülkeye gelen yabancı turist sayısında ve turizm gelirlerinde önemli artışlar yaşanmış olmasına rağmen henüz istenilen düzeylere ulaşamamıştır.

3. DIŞ TİCARET

Genel Durum

Gelişmekte olan Mozambik'in dış ticaret hacmi özellikle son yıllarda artış göstermiştir. 2022 yılında hem ihracatı hem de ithalatı maksimum düzeylerde gerçekleşmiş, ihracatı 8,2 milyar dolar, ithalat ise 14,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Dış ticareti önemli ölçüde açık veren Mozambik'in 2022 yılında dış ticaret açığı 6,3 milyar dolar olmuştur. Mozambik'in 2023 yılı verileri ise henüz kesinleşmemiş veriler olup, ITC geçici verileri yayınlamıştır.

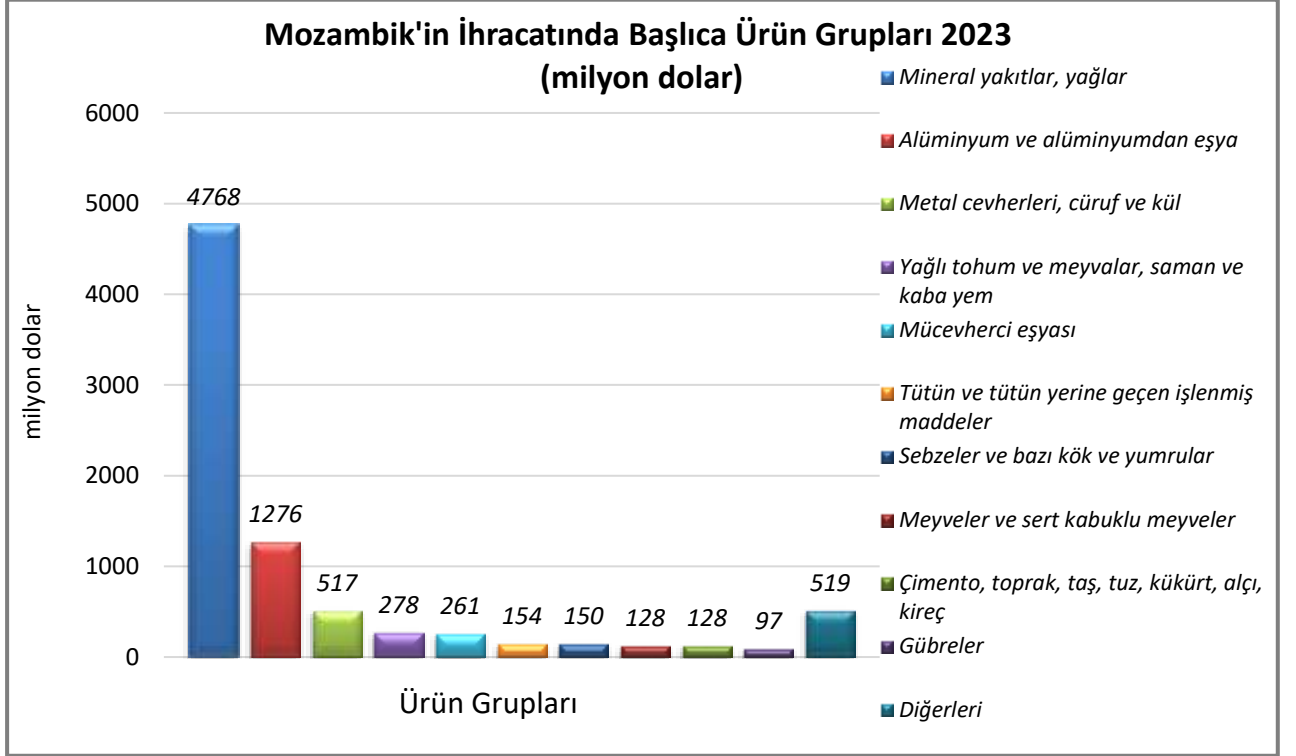
Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansıma verilerdir.

Başlıca Ürünler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Önemli bir sanayi sektörü bulunmayan Mozambik'in 2023 yılında gerçekleştirdiği ihracatın %26,9'unu kömür ve ürünleri, %20,9'unu petrol gazları %13,2'sini de ham alüminyum oluşturmuştur. Elektrik enerjisi ve titanyum cevherleri Mozambik'in ihraç ettiği diğer önemli ürünlerdir.

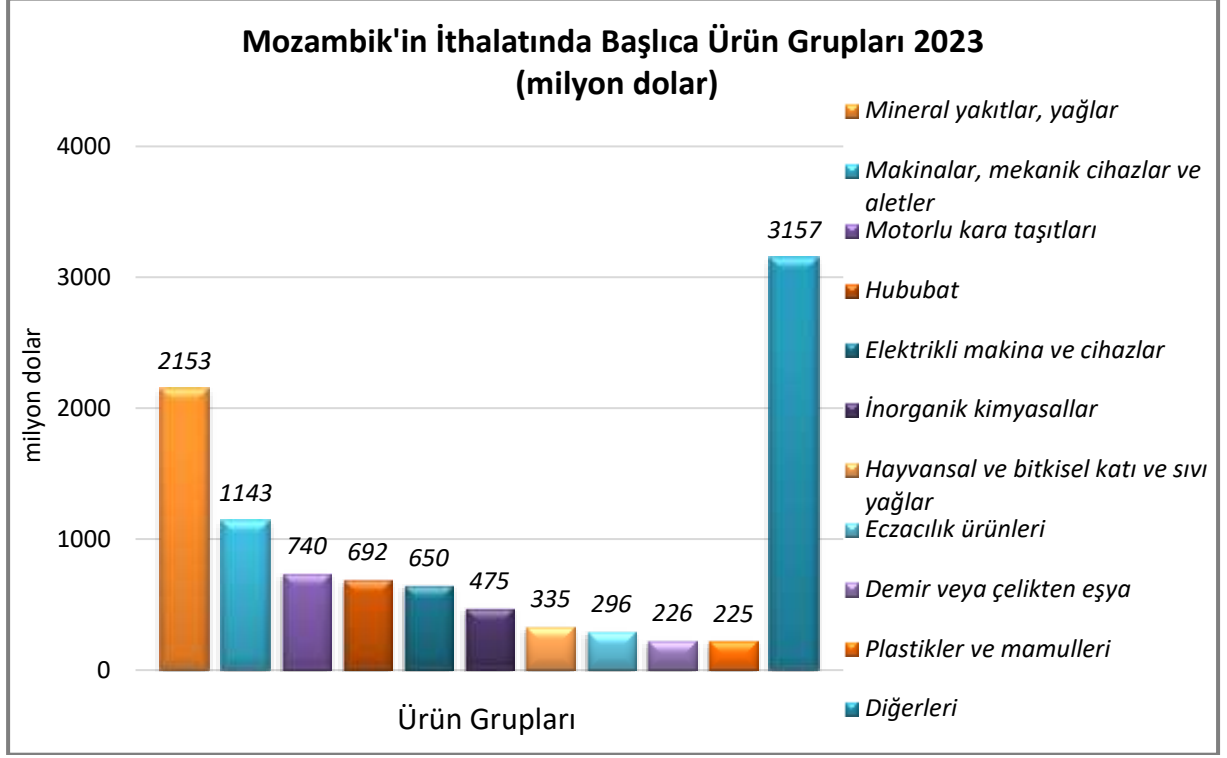

Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansıma verilerdir.

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Mozambik'in ithalatı 2022 yılında 14,5 milyar dolarla maksimum düzeye ulaşmıştır. Petrol yağları, flor tuzları, pirinç, buğday, eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar ve tıbbi ilaçlardır.

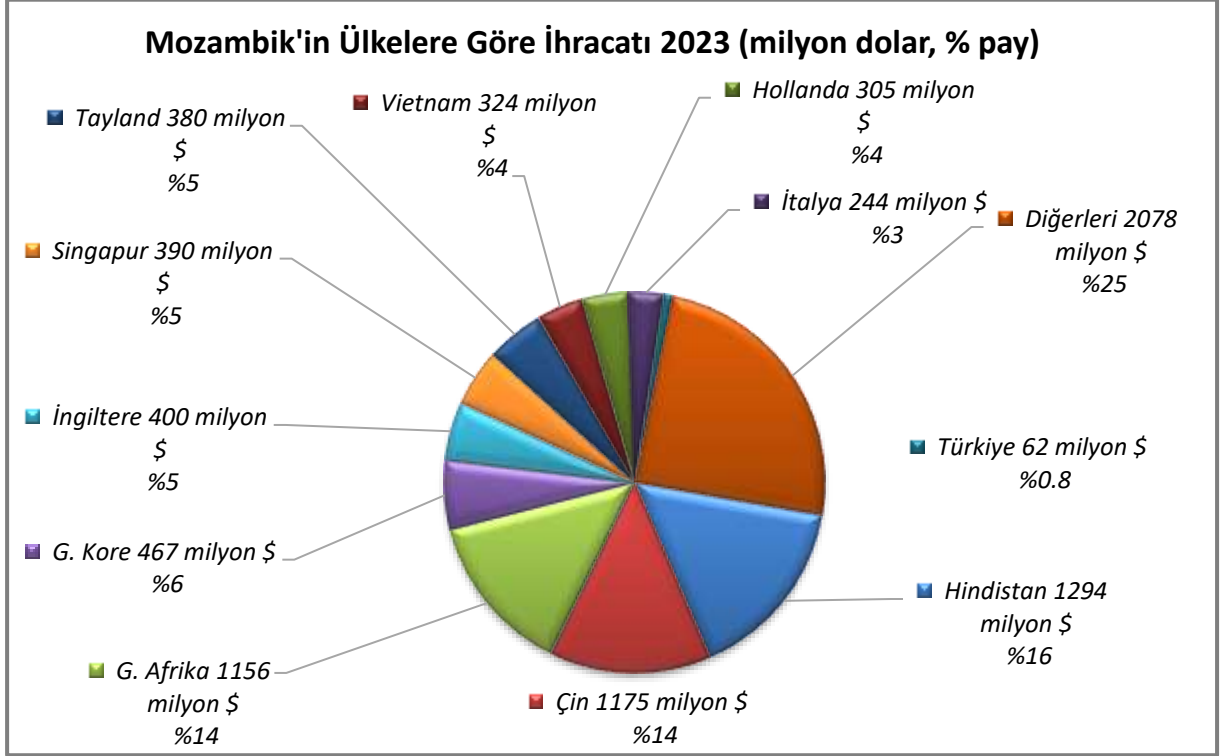
Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansımaya verilerdir.

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticaret

İhracat

Mozambik'in ihracat gerçekleştirdiği en önemli ülke Güney Afrika Cumhuriyeti iken 2022 ve 2023 yıllarında Hindistan ön plana çıkmıştır. Bu ülkenin dışında Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti önemli ülkelerdir. Türkiye ise Mozambik'in ihracatında %0,8'lik payı ile 25. sıradadır.

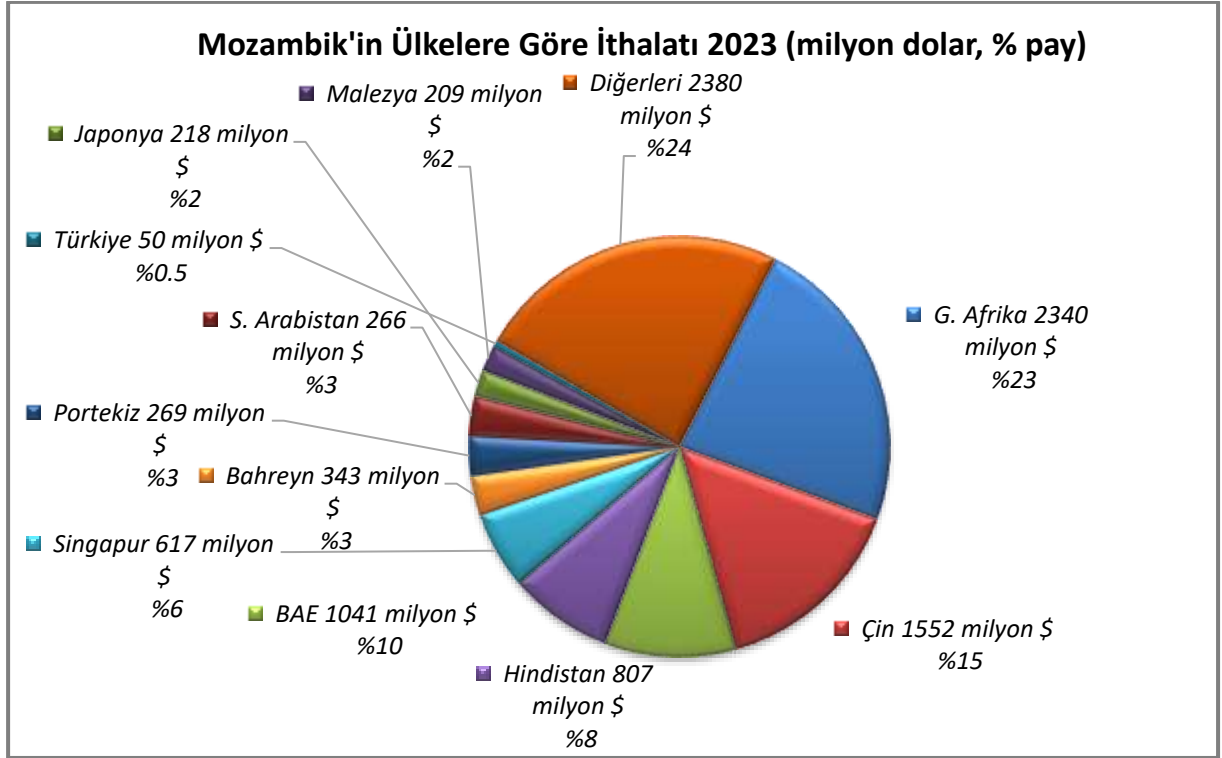

Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansımaya verilerdir.

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalat

Mozambik'in en önemli ithal kaynağı yine Güney Afrika Cumhuriyeti olup, bu ülkeyi Çin, Hindistan ve Demokratik Kongo takip etmektedir. Mozambik'in ithalatında Türkiye % 0,5'lik payı ile 31. sıradadır.

Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansıma verileridir.

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

4. DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Dünya Bankası'nın Doing Business istatistiklerinde 141. sırada yer alan Mozambik, bürokrasinin bol olduğu bu nedenle yatırımların gerçekleştirilmesinde gecikmelerin yaşandığı bir ülke görünümündedir. Bununla birlikte yatırım ortamı iyileştirilmeye çalışılmakta ve bilhassa büyük yatırımlarda kolaylıklar sağlanmaktadır.

Mozambik son yıllarda doğrudan yabancı yatırımların yöneldiği önemli ülkelerden birisidir. Özellikle 2010 yılından sonra Mozambik'e yabancı yatırım girişlerinde önemli artışlar olmuştur. 2016 yılında 3,1 milyar dolar olan doğrudan yabancı yatırımlar, 2017 yılında 2,3 milyar dolar, 2019 yılında ise 2,2 milyar dolar, 2020 yılında ise 2,3 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. 2021 yılında gelen 5,3 milyar dolarlık yabancı yatırımın 2022 yılında 3 milyar dolara gerilemiş olup, 2023 yılında ise 5,1 milyar dolara yükselmesi beklenmektedir. Mozambik'te başlıca potansiyel yatırım alanları başta altyapı yatırımları olmak üzere, enerji (doğalgaz, hidroelektrik), madencilik (kömür), turizm (oteller) ve tarımdır.

Ülke Dışından Gelen ve Ülke Dışına Giden Doğrudan Yatırımlar

	2022	2023*	2024*	2025*	2026*	2027*
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım (milyon \$)	3 022,20	5 138,00	4 984,00	4 834,00	5 076,00	5 279,00
Ülke dışından gelen doğrudan yatırımın GSYİH ya oranı (%)	16,40	26,10	24,20	21,00	20,30	20,10
Ülke dışından gelen doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	-	-	-	-	-	-
Ülke dışına giden doğrudan yatırım (milyon \$)	-563,60	-51,00	-61,00	-70,00	-60,00	-55,00
Ülke dışına yapılan doğrudan yatırım stoku (milyon \$)	-	-	-	-	-	-

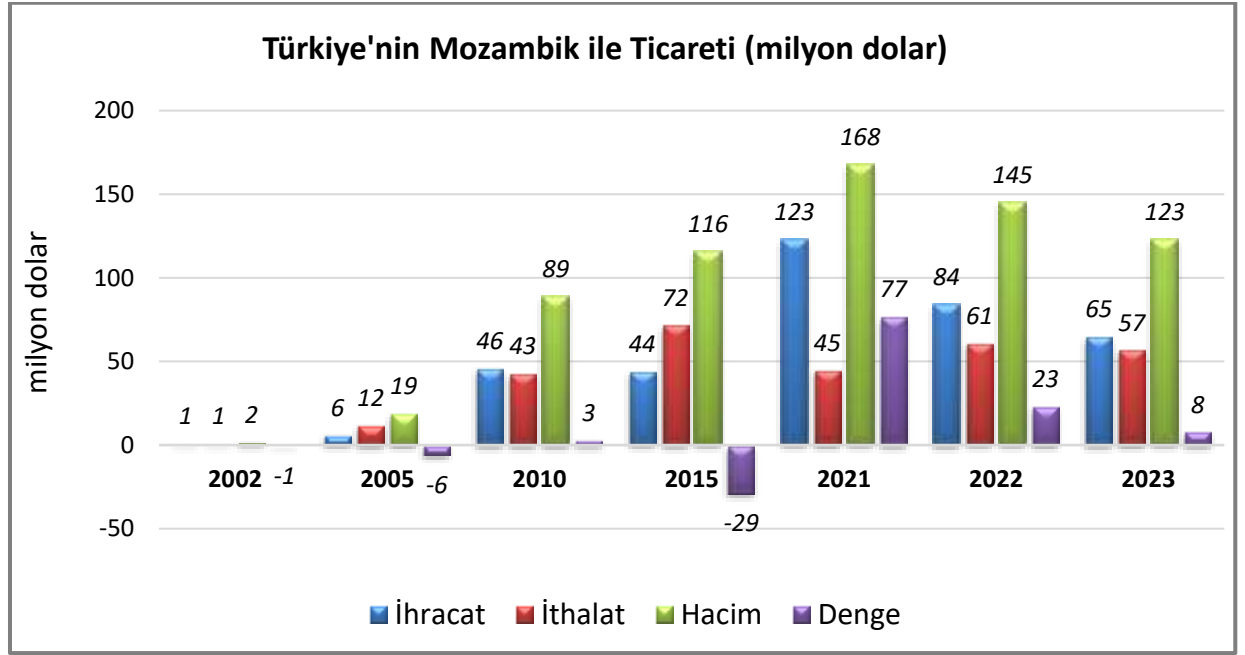
(*) Tahmini Veriler

Kaynak:EIU

TÜRKİYE ile TİCARET

Genel Durum

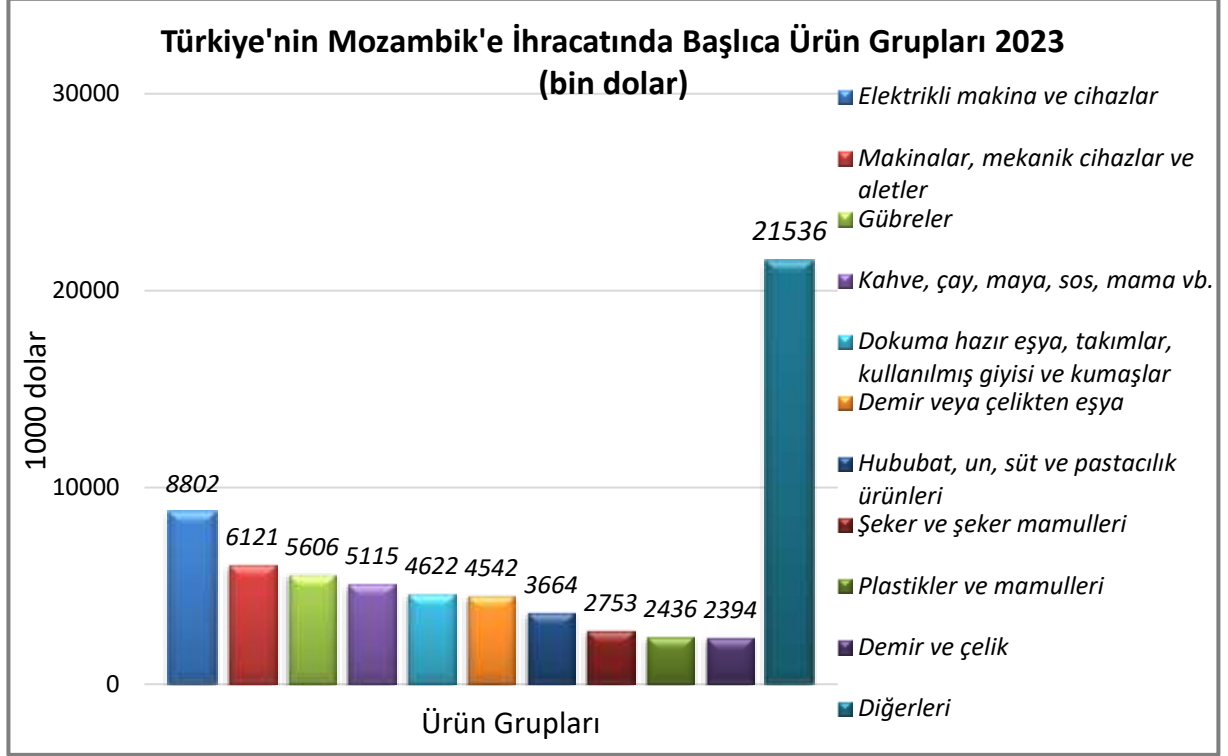
Türkiye ile Mozambik arasındaki ticaret hacmi henüz istenilen seviyede değildir. 2021 yılı itibarıyla Türkiye'nin Mozambik'e gerçekleştirmiş olduğu ihracat önemli ölçüde artış göstererek 123 milyon dolara yükselerek maksimum düzeye ulaşmış, 2023 yılında ise 65 milyon dolara gerilemiştir. İthalatımız ise 2019 yılındaki 73 milyon dolarlık düzeyden 2023 yılında 57 milyon dolar seviyesine gerilemiştir. 2022 yılında dış ticaret dengesi 23 milyon dolar, 2023 yılında ise 8 milyon dolar ülkemiz lehinedir.

Kaynak: ITC Trademap (Türkiye verileri)

İhracatımızda Başlıca ürünler

2022 yılında Türkiye'nin Mozambik'e ihracatı 84 milyon dolar olarak gerçekleşmiş olup, Türkiye'nin ihraç ettiği ürünlerin başında kimyasal gübreler, elektrikli su ısıtıcıları, ambalaj olarak kullanılan torba ve çuvallar, şeker, makarna ve demir çelik ürünleri gelmektedir.

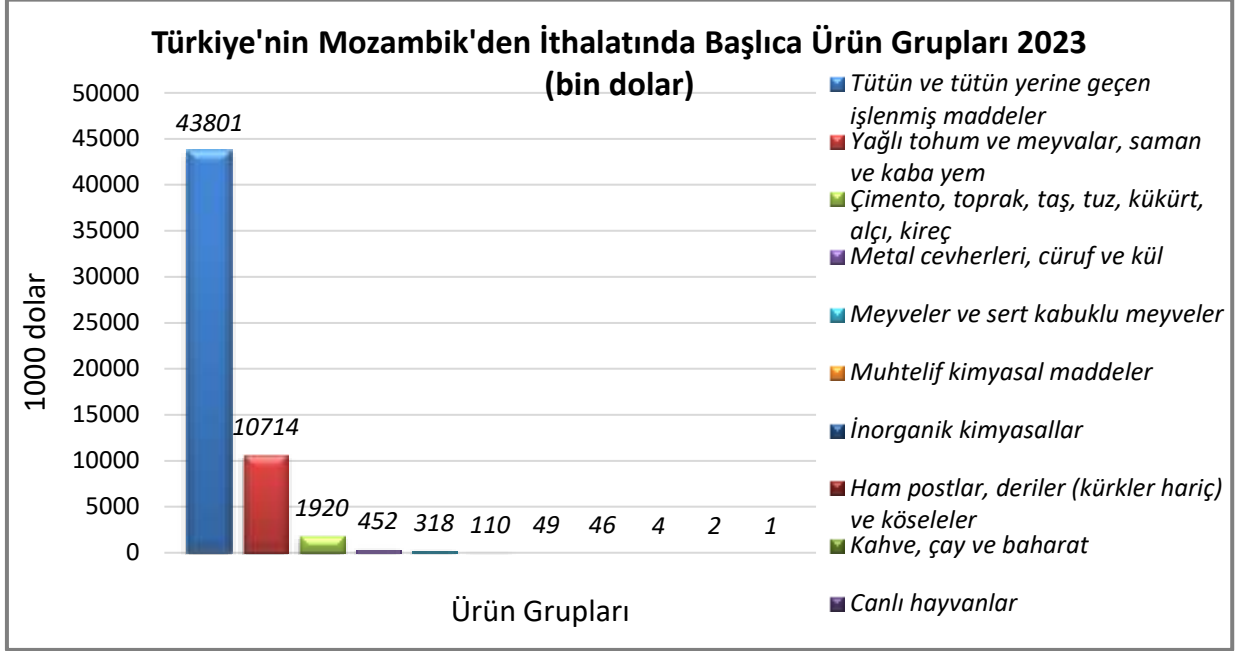

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

İthalatımızda Başlıca ürünler

Türkiye'nin 2022 yılında Mozambik'den gerçekleştirmiş olduğu ithalatta en önemli ürünler tütün, yağlı tohumlar, tabii grafit, ve Niyobyum, tantalyum, vanadyum, zirkonyum cevherleri vb. konsantreleri. 2023 yılında Mozambik'den gerçekleştirilen ithalatın %76,3'ünü, tütün, %18,3'ünü de yağlı tohumlar oluşturmuştur. 2023 yılında ithal edilen ürün sayısı dördü bazda 14 kalemdir.

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

[Detaylı tablo için tıklayınız](#)

EKLER:**EK-1: Mozambik'in İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)**

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			5 111 686	8 199 019	8 275 973	100	0,9
1.	2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. katı yakıtlar	1 079 327	2 035 076	1 760 984	21,3	-13,5
2.	2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	292 835	516 832	1 726 120	20,9	234
3.	7601	İşlenmemiş alüminyum	686 850	1 700 286	1 093 376	13,2	-35,7
4.	2716	Elektrik enerjisi	454 398	399 440	658 248	8	64,8
5.	2704	Taşkömürü, linyit ve turbdan elde edilen kok/sömikok, karni kömürü	334 367	869 802	464 623	5,6	-46,6
6.	2614	Titanyum cevherleri ve konsantreleri	335 787	470 517	371 759	4,5	-21
7.	7103	Kıymetli veya yarı kıymetli taşlar	101 948	148 638	233 012	2,8	56,8
8.	7605	Alüminyum teller	136 462	155 701	161 545	2	3,8
9.	2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	144 768	138 753	154 084	1,9	11
10.	1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	88 762	97 842	153 529	1,9	56,9
11.	0713	Kuru baklagiller (kabuksuz) (taneleri ikiye ayrılmış)	152 845	223 869	149 524	1,8	-33,2
12.	2615	Niyobyum, tantalum, vanadyum, zirkonyum cevherleri vb. konsantreleri	96 384	170 260	142 844	1,7	-16,1
13.	2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	0	0	104 457	1,3	100
14.	2505	Her nevi tabii kum	63 509	62 432	81 844	1	31,1
15.	0801	Hindistan cevizi, brezilya ve kaju cevizi (taze/kurutulmuş)	58 461	76 690	78 071	0,9	1,8

Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansıma verileridir.

EK-2: Mozambik'in İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (%, 2022- 2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)			8 622 697	14 512 194	10 091 853	100	-30,5
1.	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	1 050 332	2 198 740	1 655 554	16,4	-24,7
2.	2826	Florürler, florslikatlar, floraluminatlar ve diğer kompleks flor tuzları	306 204	531 888	380 484	3,8	-28,5
3.	1006	Pirinç	377 318	317 207	349 463	3,5	10,2
4.	1001	Buğday ve mahlut	252 179	266 413	287 152	2,8	7,8
5.	8704	Esya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	222 720	241 227	259 900	2,6	7,7
6.	3004	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	213 278	220 635	254 314	2,5	15,3
7.	1511	Palm yağı ve fraksiyonları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	295 651	272 925	250 064	2,5	-8,4
8.	2716	Elektrik enerjisi	217 204	120 417	209 954	2,1	74,4
9.	8201	Tarımda, ormancılıkta, bahçecilikte kullanılan el aletleri (bel, kürek, kazma, bağcı bıçakları, budama makası vb eşya)	51 735	47 654	199 382	2	318,4
10.	8703	Otomobiller	124 193	115 780	146 468	1,5	26,5
11.	2713	Petrol koku, petrol bitümeni ve petrol yağlarının veya bitümenli minerallerden elde edilen yağların diğer kalıntıları	87 756	171 316	136 585	1,4	-20,3
12.	8701	Traktörler	87 835	81 893	129 285	1,3	57,9
13.	3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	78 761	136 547	121 913	1,2	-10,7
14.	303	Balıklar (dondurulmuş)	95 019	95 602	104 410	1	9,2
15.	8517	Telefon cihazları, ses, görüntü veya diğer bilgileri almaya veya vermeye mahsus diğer cihazlar	76 979	137 045	102 765	1	-25

Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansıma verileridir.

EK-3: Mozambik'in Ükelere Göre İhracatı (bin dolar)

Sıra	Ülke (ilk 15)	2021	2022	2023	Pay (% , 2023)	Değişim (% , 2022-2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)		5 111 686	8 199 019	8 275 973	100	0,9
1.	Hindistan	1 436 703	2 531 322	2 266 200	22,8	-10,5
2.	Çin	1 141 127	1 340 116	1 790 924	18	33,6
3.	G. Afrika	785 619	953 257	997 667	10	4,7
4.	G. Kore	230 461	566 824	763 873	7,7	34,8
5.	Tayland	41 522	107 460	517 416	5,2	381,5
6.	İtalya	476 557	905 790	470 471	4,7	-48,1
7.	Hollanda	325 596	452 537	292 213	2,9	-35,4
8.	Zimbabve	254 556	334 539	285 875	2,9	-14,5
9.	İspanya	257 087	451 735	253 703	2,6	-43,8
10.	ABD	159 832	180 523	214 289	2,2	18,7
11.	Hırvatistan	2 545	8 764	205 293	2,1	2242,5
12.	Japonya	146 074	120 385	187 710	1,9	55,9
13.	Almanya	192 032	172 361	167 458	1,7	-2,8
14.	Polonya	158 858	263 127	110 810	1,1	-57,9
15.	Malezya	58 859	45 351	110 731	1,1	144,2
...	...	...	...	...	...	...
25.	Türkiye	45 431	60 643	57 417	0,6	-5,3

Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansıma verileridir.

EK-4: Mozambik'in Ükelere Göre İthalatı (bin dolar)

Sıra	Ülke (ilk 15)	2021	2022	2023	Pay (% , 2023)	Değişim (% , 2022-2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)		8 622 697	14 512 194	10 091 853	100	-30,5
1.	G. Afrika	4 343 628	5 765 803	6 190 085	35,5	7,4
2.	Çin	2 895 605	3 292 124	3 751 641	21,5	14
3.	Hindistan	1 835 716	2 300 851	2 283 740	13,1	-0,7
4.	D. Kongo	1 000 167	2 281 576	1 620 498	9,3	- 29
5.	Avustralya	131 754	529 533	400 523	2,3	-24,4
6.	Zimbabve	508 641	190 353	397 698	2,3	108,9
7.	Malezya	482 351	602 926	355 589	2	- 41
8.	Portekiz	230 215	234 421	231 719	1,3	-1,2
9.	ABD	191 245	230 070	192 741	1,1	-16,2
10.	Tayland	179 320	139 200	179 773	1	29,1
11.	Belçika	169 696	241 860	161 341	0,9	-33,3
12.	Arjantin	236 216	249 159	139 181	0,8	-44,1
13.	Almanya	61 974	52 750	124 814	0,7	136,6
14.	Endonezya	113 347	135 817	115 465	0,7	- 15
15.	Japonya	129 885	120 747	112 952	0,6	-6,5
...	...	...	...	...	...	...
22.	Türkiye	122 538	84 037	65 172	0,6	-22,4

Kaynak: ITC Trademap 02/07/2024 tarihli yansıma verileridir.

Ek-5: Türkiye'nin Mozambik'e İhracatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (% 2022-2023)
TOPLAM İHRACAT (Diğerleriyle)			122 538	84 037	65 197	100	-22,4
1.	3102	Azotlu mineral veya kimyasal gübreler	17 382	12 964	5 606	8,6	-56,8
2.	8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar, ortam ısıtıcıları, saç ve el kurutucuları, ütüler, rezistanlar	3 425	3 774	4 830	7,4	28
3.	6305	Eşya ambalajında kullanılan torba ve çuval	6 487	2 878	3 662	5,6	27,2
4.	2106	Tarifenin başka yerinde yer almayan gıda müstahzarları	2 861	3 063	3 278	5	7
5.	1702	Diğer şekerler (kimyaca saf laktoz/maltoz/glikoz/fruktoz), şeker şurupları, suni bal ve karamel	2 431	2 605	2 606	4	0
6.	1902	Makarnalar ve kuskus	4 617	5 876	2 578	4	-56,1
7.	7308	Demir veya çelikten inşaat ve inşaat aksamı, inşaatla kullanılmak üzere hazırlanmış demir veya çelikten sac, çubuk, vb.	3 145	4 726	2 283	3,5	-51,7
8.	2102	Maya	1 139	1 529	1 831	2,8	19,8
9.	7214	İnşaat demiri	9 077	1 570	1 819	2,8	15,9
10.	7614	Aluminyumdan demetlenmiş teller, kablolar, örme halatlar vb.	532	1	1 760	2,7	175900
11.	2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	18 918	1 209	1 336	2	10,5
12.	8537	Elektrik kontrol, dağıtım tabloları, panolar, konsollar, kabinler, diğer mesnetler ve sayısal kontrol cihazları	205	1 085	1 307	2	20,5
13.	1601	Etten, sakatattan/kandan yapılmış sosisler vb. ürünler	870	1 234	1 266	1,9	2,6
14.	0207	Kümes hayvanlarının etleri ve yenilen sakatatı (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	422	931	1 173	1,8	26
15.	1905	Tatlı Bisküvi ve Gofretler	1 693	1 349	1 067	1,6	-20,9

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)

Ek-6: Türkiye'nin Mozambik'ten İthalatında Başlıca Ürünler (bin dolar)

Sıra	GTİP	ÜRÜNLER (İlk 15)	2021	2022	2023	Pay (% 2023)	Değişim (% 2022-2023)
TOPLAM İTHALAT (Diğerleriyle)			45 431	60 643	57 417	100	-5,3
1.	2401	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri	40 948	26 990	43 801	76,3	62,3
2.	1207	Diğer yağlı tohumlar ve meyveler	414	428	10 536	18,3	2361,7
3.	2504	Tabii grafit	1 082	729	1 920	3,3	163,4
4.	2615	Niyobyum, tantalyum, vanadyum, zirkonyum cevherleri vb. konsantreleri	0	0	391	0,7	0
5.	0804	Hurma, incir, ananas, avokado ve guava armudu, mango ve mangost (taze/kurutulmuş)	267	0	295	0,5	0
6.	1202	Yer fıstığı	0	0	178	0,3	0
7.	3824	Dökümhane maçalarına veya kalıplarına mahsus müstahzar bağlayıcılar, kimya ve bağlı sanayide kull. diğer kimyasal ür.	8	0	110	0,2	0
8.	2614	Titanyum cevherleri ve konsantreleri	0	0	61	0,1	0
9.	2826	Florürler, florslikatlar, floraluminatlar ve diğer kompleks flor tuzları	302	956	49	0,1	-94,9
10.	4101	Siğır (bufalo dahil) ve at cinsi hayvanların ham post ve derileri	0	0	46	0,1	0
11.	0801	Hindistan cevizi, brezilya ve kaju cevizi (taze/kurutulmuş)	377	0	22	0	0
12.	0902	Çay	0	2	4	0	100
13.	0106	Canlı diğer hayvanlar	0	0	2	0	0
14.	0810	Diğer meyveler (taze)	0	0	1	0	0
15.	0101		0	0		0	0

Kaynak: Trademap (Türkiye verileri)